

Rådjur och gnagare

Många fritidsodlare har problem med rådjur, harar och sorkar som äter upp och förstör växter i trädgården. Det finns växter som djuren mindre gärna tycks äta, och som följaktligen kan vara aktuella vid nyplantering. Olika avskräckningsmetoder kan också skydda växter som löper risk att ätas upp.

Det är emellertid svårt att komma med några generella råd till alla dem som har besvär med rådjur och gnagare, eftersom det tyvärr inte finns någon växt eller metod som **garanterar** att angrepp uteblir.

Växter som äts på en tomt kan sålunda lämnas ifred hos grannen, och skrämselknep hos en odlare fungerar kanske inte alls hos andra.

Om det finns många djur och tillgången på föda är dålig äter de i stort sett allt.

Förhoppningsvis hittar du ändå här bland förslagen någon växt eller metod som kan hjälpa just dig!

Kryddor inget för rådjursgom

Man hör ofta talas om att rådjur inte skulle äta giftiga växter, men enligt uppgift ingår sådana i deras föda, till exempel idegran, vildkaprifol och järnek. Kryddoftande och aromatiska växter som lavendel, nepeta, salvia, malört, dragon, åbrodd, isop, stenkyndel och temynta tycks däremot ofta lämnas ifred. (I rådjursväxtlistan nedan nämns av utrymmesskäl inte kryddväxterna.)

Många skrämselknep tappar sin effekt. Kryddväxter tycks dock inte falla djuren i smaken.

Växtförslag

Följande växter är sådana som rådjur och/eller hare inte så gärna tycks äta.

träd och buskar

al, *Alnus*

svart aronia, *Aronia melanocarpa*

berberis, *Berberis*

bergbambu, *Fargesia murielae*

daggvide, *Salix acutifolia*, *S. daphnoides* v. *pomeranica*

druvfläder, *Sambucus racemosa*

gullregn, *Laburnum*

häggmispel, *Amelanchier*

kaprifol, *Lonicera caprifolium*
korallkornell, *Cornus alba* 'Sibirica'
magnolia, *Magnolia*
måbär, *Ribes alpinum*
olvon, *Viburnum*
oxbär, *Cotoneaster*
paradisbuske, *Kolkwitzia amabilis*
rosenhallon, *Rubus odoratus*
rönnsamak, *Rhus typhina*
sibirisk ärtbuske, *Caragana arborescens*
snöbär, *Symphoricarpos albus* ssp. *laevigatus*
spirea, *Spiraea*
svarta vinbär, *Ribes nigrum*
syren, *Syringa*
syrenhortensia, *Hydrangea* pan. 'Grandiflora'
tibast, *Daphne mezereum*
try, *Lonicera*
äkta fläder, *Sambucus nigra*
ölandstok, *Potentilla fruticosa*

perenner och lökar

brudslöja, *Gypsophila*
daggkåpa, *Alchemilla*
daglilja, *Hemerocallis*
elefantgräs, *Miscanthus*
engelsk vallmo, *Meconopsis cambrica*
fingerborgsblomma, *Digitalis*
gentiana, *Gentiana*
hasselört, *Asarum europaeum*
höstöga, *Coreopsis verticillata*
julros, *Helleborus*
jättevallmo, *Papaver orientale*
kejsarkrona, *Fritillaria imperialis*
klosterlilja, snökllocka, *Leucojum*
krokus (gula), *Crocus*
kungslilja, *Lilium regale*
kungsljus, *Verbascum*
kungsängslilja, *Fritillaria meleagris*
Mose brinnande buske, *Dictamnus albus*
ormrot, *Polygonum*
pion, *Paeonia*
plymspirea, *Aruncus dioicus*
prydnadslökar, *Allium*
påsk-, pingstliljor, *Narcissus*
rams, *Polygonatum*
sibirisk vallmo, *Papaver nudicaule*
smörboll, *Trollius*
snödroppe, *Galanthus*
sockblomma, *Epimedium*
stormhatt, *Aconitum*
tidlösa, *Colchicum autumnale*
treblad, *Trillium*
törel, *Euphorbia*
vintergäck, *Eranthis hiemalis*
vippvallmo, *Macleaya cordata*
vivor, *Primula*

Fläkskador

När rådjuren markerar revir eller fejar sina horn åstadkommer de lätt skador på vedartade växter. Buskar och träd som inte uppskattas som föda kan därmed ändå bli förstörda på grund av att de skavs sönder. Perenner och bambu lämnas ifred för rådjurens skrubbande.

Sorkar

Till besvärliga smågnagare hör också vatten- och åkersork. Vissa år uppträder de i stort antal, skyddade i de underjordiska gångar och den yppiga gräsvegetation där de lever. Följande växter tycks sorken mindre gärna ge sig på.

träd och buskar

gran, *Picea abies*
klätterhortensia, *Hydrangea anomala* ssp. *petiolaris*
rosor (gammaldags buskros, nyponros), *Rosa*
schersmin, *Philadelphus*
spirea, *Spiraea*
syren, *Syringa*
syrenbuddleja, fjärilsbuske, *Buddleja davidii*

perenner och lökar

akleja, *Aquilegia*
citronmeliss, *Melissa officinalis*
fingerborgsblomma, *Digitalis*
kejsarkrona, *Fritillaria imperialis*
kungsljus, *Verbascum*
libbsticka, *Levisticum officinale*
liljekonvalj, *Convallaria*
löjtnantshjärta, *Dicentra spectabilis*
malört, åbrodd, *Artemisia*
praktlysing, *Lysimachia vulgaris*
prästkraze, *Leucanthemum*
påsk-, pingstliljor, *Narcissus*
sibirisk vallmo, *Papaver nudicaule*
solbrud, *Helenium*
timjan, *Thymus*

Skydda växterna

Om du behöver ta till åtgärder för att förhindra skadegörelse, så välj i första hand miljövänliga metoder. De flesta förfarings-sätt håller djuren borta bara under en kortare period. Med tiden vänjer de sig och det är därför viktigt att **ofta byta** mellan flera olika typer av avskräckande medel.

rådjur och hare

- Täck över eller linda in växterna med **hönsnät/fiberduk**.
- Linda **gnagskydd** runt stammar (tas bort sommartid).
- Sätt upp elstängsel. Mot rådjur: 2–3 trådar upp till 170 cm höjd. Mot hare: På 10 och 20 cm höjd ovan markytan. Låt strömmen vara på dygnet runt första tiden, därefter räcker det att sätta på den då och då.
- Fäst dubbelvikt **vit tejp** eller liknande som vimplar i topp- och sidoskott.
- Bind fast avskurna **kvistar av hägg, fläder, svarta vinbär och lavendel** i och invid växterna.
- Skär ut **vita "rådjursbakar"** av t ex frigolit och fäst på pinnar.
- Lägg ut otvättad **fårull** i sjok över växterna.
- Blanda 1 kg blodmjöl med 10 l vatten och tillsätt 1,5 dl ammoniak. Doppa oasiskuber i "soppan", sätt på käppar intill växterna. Doppa på nytt var fjortonde dag.
- Bevattna med vitlökssvatten ett par gånger under sommaren. Meningen är att vitlökssmaken ska tas upp av växten och göra skott och bark osmakliga, inte bara "parfymeras" för en kortare tid.
- Använd något av de **viltskyddsmedel** som finns att köpa.
- Häll ut **människourin** över växterna.
- Strö ut **cayennepeppar** över växterna.
- Montera en elektronisk **ljudgenerator** ("Topo Stop") eller en **ljusdetektor** vid huset.

sork

- Gör trädgården **ogästvänlig**. Spara inte skräp- och gräshögar. Klipp högt gräs runt tomten och stör sorken med jordbearbetning där så är möjligt. Packa snön runt buskar och träd under vintern.
- Linda **gnagskydd** runt stammar, även 5–10 cm ner i jorden.
- Vid nyplantering, klä in rötterna med **finmaskigt nät** (högst 9 mm maskor) i förebyggande syfte.
- Gräv ner **fällor** i gångarna och täck med grästorvor. Om fällan ska betas, använd t ex morotsbitar.
- Lägg **färsk småfisk** i sorkgångarna, täck över och platta till.
- Vattna ut luktavskräckande medlet **Bio-Stop**.
- Plantera ut s k **sorklökar** med avskräckande doft.
- **Plantera** blomsterlökar i sand.
- Sätt ner en elektronisk **sorkskrämma** eller **ljudgenerator** ("Mole Stop") i jorden.

Ge inte upp!

Den odlare som nödgas ta till de ovan föreslagna metoderna tycker sig kanske snart få en trädgård som inte är så rolig att vistas i. Att istället plantera växter som djuren inte äter är ett sätt att närma sig rådjursproblematiken från ett annat håll. Fungerar det kan du fortfarande ha en trädgård där växternas doft och färg inte döljs av kletiga illaluktande medel eller fladdrande fiberduk. En trädgård där det förhoppningsvis går att leva i någorlunda samexistens med djuren i naturen.

De föreslagna växterna kan bilda utgångspunkt för en växtlista som säkert blir längre med hjälp av dina och andras iakttagelser över växter som lämnas ifred!

Källa: Fakta Trädgård – Fritid nr 25, SLU Institutionen för entomologi, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Urin och tejp som skrämseknep. Urin är också gödslande - det kan bli (för) mycket kväve!

Text: Eva Wirén, Riksförbundet Svensk Trädgård
Teckningar: Han Veltman

En informationsbroschyr från

coop
FORUM

i samarbete med

**Svenska Förbundet
för Koloniträdgårdar
och Fritidsbyar**